

חטא של דוד המלך

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף נה עמוד ב דף נו עמוד א

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל האומר ראובן חטא - אינו אלא טועה, שנאמר ויהיו בני יעקב שנים עשר מלמד שכולן שקולים כאחת. אלא מה אני מקיים וישכב את בלהה פילגש אביו - מלמד שבלבל מצעו של אביו, ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה... ראובן בני עלי בני שמואל דוד ושלמה ויואש סימן. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל האומר בני עלי חטאו - אינו אלא טועה... אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל האומר דוד חטא - אינו אלא טועה, שנאמר ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו וגו', אפשר חטא בא לידו ושכינה עמו? אלא מה אני מקיים מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע - שביקש לעשות ולא עשה.

2. תלמוד בבלי מסכת שבת דף נה עמוד ב

ארבעה מתו בעטיו של מחש, ואלו הן: בנימין בן יעקב, ועמרם אבי משה, וישי אבי דוד, וכלאב בן דוד.

3. מכתב מאליהו ח' א עמ' 161

חטאיהם של גדולי עולם

גדרי חטאות הראשונים.

כשנשמע אדם משתמש במלת "עוולה", לא נוכל לדעת כלל לאיזו דרגה של חומר עבירה הוא מתכוון, מבלי שנדע את מדותיו של האיש המדבר ודרגתו המוסרית; כי ההערכה ב"עוולה" היא לפי ערך מדות המעריך. למשל: לרב ספרא "גניבה" היא כבר אם אינו דובר אמת בלבבו (מכות כ"ד): לתוספתא (ב"ק פ"ז), מי שאינו אומר דבר בשם אומרו - הוא כבר גנב ויש שלא יבחינו גניבה ברמאות של משא ומתן; ויש גנב סתם, שלא ישיג שום עוולה בגניבה כלל.

הנה הערכתה של התורה הקדושה היא בוודאי המעולה שבהערכות. כבר ביארנו במאמר "תורת אמת" שמגדרי "תורה מן השמים" הוא שהתחזק מורמת מעל כל הנגיעות האנושיות ומשפטה הוא משפט האמת המוחלטת. וכן כתוב בנביאים (ישעיה נ"ה):

"כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי, נאם ה'. כי גבתו שמים מארץ כן גבתו דרכי מדרכיכם, ומחשבותי ממחשבותיכם."

ע"כ מובן, שהבחנת התורה בחטאים היא דקה עד אין שיעור; גם התיאור "מיקרוסקופי" לא יספיק לתת לנו מושג מדקות משפטה. למשל: הנה התורה מודיעה לנו שמשח רבנו ע"ה חטא ב"לא האמנתם בי", ואעפ"כ מפרשי התורה נלאו לדעת מהות חטאו. ה"י אברבנאל זצ"ל מונה עשרה פירושים לחטא זה, ומקשה על כולם, ומוסיף שוב אחד משלו. וידוע מאמרם ז"ל "הקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה" (יבמות קכ"א):

אבל גם זה צריך לדעת: גם הלשון אשר בה מתארת התורה את חטאי גדוליה היא לפי הערכותה זו, עד שהחשוב בהערכה זו כמו גנב תקראנו התורה "גנב" סתם.

נראה נא דוגמא אחת מפורשת.

כתוב במעשה עכן (יהושע ז'):

"ויאמר ה' אל יהושע... חטא ישראל וגם עברו את בריתי... וגם לקחו מן החרם וגם גנבו, וגם כחשו, וגם שמו בכליהם... חרם בקרבך ישראל! לא תוכל לקום לפני אויביך עד הסירכם החרם מקרבכם."

אם לא היינו יודעים איך היה המעשה, בוודאי היינו חושבים שאם לא כל ישראל, עכ"פ רובם חטאו, או לכה"פ חלק מסויים מן העם, שלשים אחת.

עשרים אחוז... אבל למעשה איך היה? הכתוב מודיע לנו שרק עכן עשה עבירה — מכל קהל ישראל רק איש אחד בלבד לקח מן החרם, איך יתאים זה עם מאמר ה' "חטא ישראל" וגו' ? אלא וודאי שצריך לחפש את חטאם בהבחנות הכי-דקות בלב, לפי מדרגתם. והענין הוא שעל-ידי מעשה עכן נתגלה חסרון דק-מן-הדק במדרגת דבקותם של כלל ישראל בה' ית"ש. כי ידוע גודל כח השפעת הצבור על היחיד שבתוכו. והעיד הכתוב שאילו היתה מעילה-בחרם אצלם בריחוק ובביזוי ובתיעוב היותר אפשרי כראוי להם לפי מדרגתם בדביקות, לא היה אפשר שימצא אפי' אחד שיעזיז לגנוב. וחסרון דק כזה, שכמעט א"א לנו להבחינו, מתבטא בלשון התורה כחטא גם — "לקחו... גנבו... כיחשו...!"

11 הרי לנו דוגמא לתיאור חטא ע"פ קנה-מדת התורה הקדושה.

וכן מצאנו בחטא העגל, שכתוב בו "שחת עמך" וכו', ולמעשה אנו רואים שרק שלשת אלפי איש חטאו בפועל — חצי עשירית עשירית שבמחנה, כמו שהעיר אבן עזרא (עיי"ש), וכמו שנאמר "ויפול מן העם... כשלשת אלפי איש" (שמות ל"ב, כ"ח), ואעפ"כ מצאנו בדברי השי"ת למשה שנתחייבו כל ישראל כלייה ח"ו, אלא שגם כאן היה החטא בדקי-דקות. עי' אבן-עזרא ורמב"ן שם, שישראל ביקשו עגל לשם-שמים, פי' על דרך נחש הנחשת, להתרכז על ידו להתבונן שגם הטבע — נס הוא; ורק ערב רב — ג' אלפים בלבד — פגמו במחשבתם ע"ד עבודה-זרה, הי' שדרשו הנהגת הטבע דווקא. אלא שחטאם של כלל ישראל היה לפי מדרגתם, שלא היה להם לבקש סיוע כזה. (עי' באריכות במאמר "חטא העגל").

ובזה מבואר מאמרם ז"ל על דור המדבר בכלל (מדרש ילמדנו מובא בילקוט בהעלתך):

ויהי העם (כ) מתאוננים — מימיהם לא חטאו חטא גמור (ע"פ הערכתנו אנו), ולא לקו מכה גמורה.

ומעתה נוכל להתקרב בעז"ה להבנת מאמריהם ז"ל בשבת (נ"ה-נ"ו):
"כל האומר: ראובן חטא... בני עלי חטאו... בני שמואל חטאו... דוד חטא... שלמה חטא... אינו אלא טועה."

פי': האומר שחטאו ע"פ קנה-מדה של עצמו טועה בפרשנים של הכתובים.

חז"ל הקדושים, אשר דבקו באמתת התורה יותר מכל בריה, הם היחידים אשר זכו לחדור אל עומק דקדוקה והערכתה של התורה (עי' מאמר "תורת אמת") ורק הם יכולים לגלות לנו אופני ביטוייה החריפים. במאמרים נפלאים אלה מזכים לנו בקצת מהבנתם הבהירה, ופותחים לנו פתח להבנת התנ"ך ע"פ אמתת פנימיות הענינים.

נבאר קצתם בקיצור נמרץ, וישמשו דוגמא על השאר.

36 "כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה... אלא עלבון אמו תבע" ובלבל מצעי מטתה של בלהה (שם נ"ה:). פי': דבחי' אשת איש בדין בני נח הוא בגדר גזילה, כמו שנדרש מפסוק "ודבק באשתו — ולא באשת חברי", והקולא שהקיל לעצמו לשנות בעניניו אביו בענין זה היא כבר קולא בגדר בעלות אביו בזה, ובמדרגת ראובן נחשב כבר לחטא גמור באותו ענין.

41 "כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה... נשיו הטו את לבבו ללכת... ולא הלך" (שם נ"ו:). פי': קולא זו בהנהגתו עם נשיו עד שהיה אפשר להזן לבקש להטות — זו כבר נחשבת, במדרגת שלמה, להטייה גמורה אצלו. (עי' מש"כ לעיל במעשה דעכן).

46 ואמרו ז"ל שם, על חטא דוד המע"ה: "כל היוצא בחיילות בית דוד גט כריתות כותב לאשתו", וכו', ולא היתה אשת-איש כלל, רק שדעתו לחזור ולקדשה אחר המלחמה, לומר שחטאו היה בדקות פנימיות הלב, כאשר העיד דוד בעצמו "לך לבדך חטאתי, הרע בעיניך עשיתי" (תהלים נ"א). אבל יש בזה דבר עמוק עוד יותר, כי גם חטא זה לא היה לפי מדרגתו, כאז"ל (עיי' ד'): "לא היה דוד ראוי לאותו מעשה ולא ישראל ראויים לאותו מעשה (העגל)". אלא כדי להורות תשובה, ודבר זה עוד יתבאר בעז"ה להלן.

(2)

4. דעת תורה בראשית עמ' רטז

והנה אל נטעה עצמנו לאמור, אחרי שחז"ל אמרו למשל על ראובן, שמעולם לא שכב את בלהה, אלא רק שמעלה עליו הכתוב כאלו שכב, אם כן ה"וישכב" אין זה אלא דרך משל ורמז על מעשה בלבול המשכב, לא כן הוא הדבר, כי בתורה אין מליצות, וכל הדברים הם כפשוטם, וכשנאמר בתורה וישכב, הנה זה וישכב ממש, אלא שחסר לנו כל ההבנה וההשגה במיליה של התורה הקדושה, אצלנו הענינים הנם מוגבלים, חוג היקפם קטן אצלנו מאוד. ענין גנב וגזלן או נואף וכדומה הנה יודעים אנחנו מהם רק מאותה הרגע בפועל ועד אותה העת שהם עוברים מלפנינו. בעינינו הנה איש שאינו "גונב מכיס", או לא "גוזל חנית מיד חברו", הרי עדיין כאיש הגון נדמה הוא לנו. והנה חז"ל (סנהדרין פא.) אמרו על מה דכתיב (יחזקאל יח, ו) ואת אשת רעהו לא טימא, היינו שלא ירד לאומנות חברו, ואם אמנם ירד לאומנות חברו הרי כבר קוראים אותו מטמא אשת רעהו, והוא נואף ממש, כי לו ידענו גם אנחנו עומקו של הענינים, לו היינו משיגים עומק ענין נואף ועומק ענין של בלבול יצועי אביו, לו היינו מפשיטים וחודרים בתוכי תוכיותם של שני אלה הענינים, כי אז גם אנחנו היינו קוראים על זה המעשה בלשון של "וישכב", כי בעומק תוכיותם הם שוים והם אחד ממש.

בתורה (במדבר טו, לט) נאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם, הנה גם על הרהור הלב והסתכלות עינים בלבד כבר קראה התורה בלשון זנות, כמזנה ממש, כי כן ירדה התורה לסופם של הענינים, ושם ודאי זנות ממש הוא. הנה ראובן אף לא נגע בבלהה, וגם את המטה אשר אמרו כי בבלהה, הוא או באי זהירות כחוט השערה בסדור משכבו של אביו, בפריסת הסדינים וכדומה, או בהעברת המטה מחדר לחדר, והוא לשון בלבול שאמרו, מעשה של המום ובלבול עם המטה של אביו, וגם זה הנה יצא

5. רש"ר הירש בראשית פרק יב פסוק י

אין התורה מעלימה את השגיאות, השגגות והחולשות של גדולי ישראל; ודוקא על ידי כך היא מטביעה על סיפוריה את חותם האמת. אולם, לאמתו של דבר, ידיעת חטאם של גדולי ישראל איננה מנמיכה את דמותם, אלא להיפך: דמותם גדולה ומאלפת - בעצם החטא שחטאו. אילו הזהירו כולם כזוהר הרקיע ללא רבב ושמץ פגם, היינו סבורים שטבעם שונה מטבענו, והוא למעלה מהישג ידינו. ללא תאוה וללא מאבק פנימי - היו מידותיהם הטובות רק תוצאה מטבעם הנעלה. לא בזכותם קנו את מידותיהם, ואין הם יכולים להיות לנו למופת. טול לדוגמה את מידת הענוה של משה. אלמלא ידענו, שהוא עלול גם לכעוס, היינו סבורים, שמידת הענוה טבועה בו מלידה, ולא לנו ללמוד הימנה. רק משעה שאמר "שמעו נא המורים", הרי במקום שנמצא את ענוותנותו, שם נמצא את גדולתו: הוא קנה את הענוה ביגיעה רבה, בשליטה עצמית ובעידון עצמי; וכולנו מצויים להידמות אליו, שכן כולנו מסוגלים לכך. ואין התורה מספרת על חטא, אלא אם כן ענשו בצדו. נלמד מחכמי התורה הגדולים, - והרמב"ן הוא בודאי מן הגדולים שבהם: לעולם אין זה מתפקידנו ללמד סניגוריה על גדולי ישראל. אין הם זקוקים לסניגוריה שלנו, ואין הם סובלים אותה. התורה חתומה בחותמת האמת, ואמת היא קו יסוד של גדולי פרשניה ומוריה. כל זה - אילו נאלצנו באמת לומר כדעת הרמב"ן: "חטא אברהם חטא גדול בשגגה".

6. שמות פרק ב

(א) וילך איש מבית לוי ויקח את בת-לוי: (ב) ותהר האשה ותלד בן ותקרא אתו כי טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים:

7. שמואל ב פרק יא

(א) ויהי לתשובת השנה לעתו צאת המלאכים וישלח דוד את יואב ואת עבדיו עמו ואת כל ישראל וישחלו את בני עמון ויצרו על רבה ודוד יושב בירושלם: (ב) ויהיו לעת הערב ויקם דוד מעל משכבו ויתהלך על גג בית המלך וירא אשה רחצת מעל הגג והאשה טובת מראה מאד: (ג) וישלח דוד וידרש לאשה ויאמר הלוא זאת בת שבע בת אליעם אשת אוריה החתי: (ד) וישלח דוד מלאכים ויקחה ותבוא אליו וישכב עמה והיא מתקדשת מטמאתה ותשב אל ביתה: (ה) ותהר האשה ותשלח ותגד לדוד ותאמר הנה אנכי: (ו) וישלח דוד אל יואב שלח אלי את אוריה החתי וישלח יואב את אוריה אל דוד: (ז) ויבא אוריה אליו וישאל דוד לשלום יואב ולשלום העם ולשלום המלחמה: (ח) ויאמר דוד לאוריה גד לביתך ורחץ רגליך ויצא אוריה מבית המלך ותצא אחריו משאת המלך: (ט) וישכב אוריה פתח בית המלך את כל עבדי אדניו ולא ירד אל ביתו: (י) ויגדו לדוד לאמר לא ירד אוריה אל ביתו ויאמר דוד אל אוריה הלוא מדרך אתה בא מדוע לא ירדת אל ביתך: (יא) ויאמר אוריה אל דוד הארון וישראל ויהודה ישבים בספות ואדני יואב ועבדי אדני על פני השדה חלים ואני אבוא אל ביתי לאכל ולשתות ולשכב עם אשתי חיה וחי נפשי אם אעשה את הדבר הזה: (יב) ויאמר דוד אל אוריה שוב בזה גס היום ומחר אשלחך וישב אוריה בירושלם ביום ההוא וממחרת: (יג) ויקרא לו דוד ויאכל לפגיו וישת וישכרהו ויצא בערב לשכב במשכבו עם עבדי אדניו ואל ביתו לא ירד: (יד) ויהי בבקר ויכתב דוד ספר אל יואב וישלח ביד אוריה: (טו) ויכתב בספר לאמר הבו את אוריה אל מול פני המלחמה החזקה ושבתם מאחריו ונכה ומת:

8. שמואל ב פרק יא

(כו) ותשמע אשת אוריה כי מת אוריה אישה ותספד על בעלה: (כז) ויעבר האבל וישלח דוד ויאספה אל ביתו ותהילו לאשה ותלד לו בן וירע הדבר אשר עשה דוד בעיני יקוק: פ

9. שמואל ב פרק יב

(א) וישלח יקוק את נתן אל דוד ויבא אליו ויאמר לו שני אנשים היו בעיר אחת אחד עשיר ואחד ראש: (ב) לעשיר היה צאן ובער הרבה מאד: (ג) ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה ותגדל עמו ועם בניו ויחדו מפתו תאלל ומכסו תשתה ובחיקו תשכב ותהילו כבת: (ד) ויבא הלק לאיש העשיר ויחמל לקחת מצאנו ומבקרו לעשות לארם הבאלו ויקח את כבשת האיש הראש ויעשה לאיש הבא אליו: (ה) ויסר אף דוד באיש מאד ויאמר אל נתן סי יקוק כי בן מות האיש העשה זאת: (ו) ואת הכבשה ישלם ארבעתים עקב אשר עשה את הדבר הזה ועל אשר לא חמל: (ז) ויאמר נתן אל דוד אתה האיש..

10. אברבנאל שמואל ב פרק יא

ואמנם הפועל הזה פשוטו יורה עליו שהיה מגונה מאד מחמשה צדדים. האחד מאשר חטא דוד באשת איש וישכב את אשת רעהו, וזה בלי ספק יותר מגונה במלך שישכב את אשת עבדו ויגדפה וישחיתה בזה, וכל שכן בהיותו טרוד בעבודתו ונלחם את מלחמותיו.... והצד השני הוא במה שהשתדל דוד שאוריה ישכב את אשתו ויחשב לו הבן הילוד, וזה באמת פחיתות גדול למלך רם ונעלה כדוד, שיהיה בנו בחזקת בן אוריה ויוחס אליו ויכרת שמו מבית המלך אביו, וזה באמת לא יעשה קל שבקלים אף כי ראש המלכים וגבירים דוד עליו השלום. הצד השלישי במה שצוה לשום את אוריה אל מול המלחמה החזקה להמיתו, וזה באמת עון פלילי להמית את האיש הזה על לא חמס בכפיו ואין מרמה בפיו, וישלמהו המלך רעה תחת טובה חלף כל עבודתו אשר עבד אתו בשלום ובמישור, הלא טוב היה שיעכבוהו ויטרידוהו שם ולא ישוב לביתו עד אשר תלד אשתו ואיש לא ידע בשכבה ובקומה ותהיה לידתה בסתר, וינתן הילד לאשה מינקת מן העבריות, ולא יוסיף על חטאתו פשע כי אל גילוי עריות הוסיף שפיכות דמים. הצד הרביעי באופן המיתה וההריגה שהרגו בחרב בני עמון וע"י אויבי השם, המבלי אין קברים בישראל ואדם אין שימיתו בקשת ובחנית? אם לריב ומצה ואם בפתע ולא נודע מי הכהו, ולמה צוה להרגו בחרב האויבים? ואתה רואה שהיה בלתי אפשרי שימות אוריה בזה כי אם במות עמו רבים מישראל, כי לא ישימו איש אחד אל מול המלחמה החזקה לבדו, וכן אמר הכתוב ויפול מן העם מעבדי דוד וימת גם אוריה

1 החתי, ואם כן לא המית דוד את אוריה לבדו כי אם גם עמו אנשים רבים מבני ישראל, וכבר העירו על זה חכמינו ז"ל במדרש שמואל (פרשה כ"ה) אמרו ואתו הרגת בחרב בני עמון, רבנין אמרין ואותו מגיד שהרבה צדיקים כיוצא בו הרגת עמו. הצד החמשי מהגנות שמיד כשעבר האבל שבעת ימים על אשת אוריה מיד צווה המלך ללקחה אל ביתו ותהי לו לאשה, ולמה לא נתאחר על זה ימים או עשור? האם היה עדין נרדף התאווה ולא נתפייס עם הביאה הראשונה, ואם כפי הדין אין ראוי שתנשא האלמנה בעוד תשעים יום מיום שמת בעלה, איך נשאת בת שבע לדוד מיד אחר האבל? כל הפשע והגנות הזה יכלול עון דוד וחטאתו. אמנם במסכת שבת פרק במה בהמה יוצאה (דף נ"ו ע"א) אמרו, אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן, כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה, שנאמר (שמואל א' י"ח י') ויהי דוד בכל דרכיו משכיל והשם עמו, אפשר חטא בא לידו ושכינה עמו? אלא מה אני מקיים מדוע בזית את דבר השם? שבקש לעשות ולא עשה. והדברים האלה לחכמינו ז"ל הם דרכי הדרש ואין לי להשיב עליהם. ודי במה שאמרו רבי דאיתי מדוד מהפך ודריש בזכותיה, כי היה אצלם זה דרך דרש, והיה רבי מהפך הדבר מחמתו לקורבתו והיותו מזרע בית דוד ולא כפי האמת. ואיך נאמר שבקש לעשות ולא עשה? והכתוב מעיד על המעשה הרע כלו בפירוש, ואם דוד לא חטא איך אמר חטאתי להשם? ולמה עשה תשובה מעולה, ואמר (תהלים נ"א ה') כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד? וגם הפסוק שהביאם לזה ויהי דוד בכל דרכיו משכיל והשם עמו, הוא קודם הספור ולא ישלול אותו מחטוא אחר כך, כי אם שהיה אז משכיל ונבון ומצליח במעשיו ושהשם היה עמו בכל אשר יעשה, כל שכן שעם היות שחטא באמת לפי שקבל ענשו ועשה תשובה היה השם עמו, ולכן לא יסבול דעתי להקל בחטאת דוד, ולא אכחיש האמת הפשוט, ואיך אתפייס עם הגט שאמרו שהיו נותנים אל נשותיהם? והנה הפסוק שהביאו לראיה רחוק מזה, ודוד אמר לאוריה שילך הלילה ההוא לביתו ושילך בבקר, ויורה שלא היה שם גט והיה הייחוד כשר ונאות, ואין זה כי אם כדמות אמרם שם בגמרא שהיה אוריה מורד במלכות וחייב מיתה, לפי שאמר ואדוני יואב שקרא אל יואב אדוני בפני המלך. סוף דבר אם הכתוב קראו חוטא והוא הודה חטאו, איך היה טועה אדם בהאמינו? טוב לי שאומר שחטא מאד והודה מאד ושב בתשובה גמורה וקבל ענשו ובזה נתכפרו עונותיו:

11. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קז עמוד א

1 אמר רב יהודה אמר רב: לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון, שהרי דוד מלך ישראל הביא עצמו לידי נסיון ונכשל. אמר לפניו: רבונו של עולם, מפני מה אומרים, אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב ואין אומרים אלהי דוד? - אמר: אינהו מינסו לי, ואת לא מינסית לי, אמר לפניו: רבונו של עולם, בחנני ונסני. שנאמר בחנני ה' ונסני וגו'. אמר: מינסנא לך, ועבידנא מילתא בהדרך, דלדידהו לא הודעתיהו ואילו אנא קא מודענא לך, דמנסינא לך בדבר ערוה. מיד ויהי לעת הערב ויקם דוד מעל משכבו וגו' אמר רב יהודה: שהפך משכבו של לילה למשכבו של יום, ונתעלמה ממנו הלכה: אבר קטן יש באדם, משביעו - רעב, ומרעיבו - שבע. ויתהלך על גג בית המלך וירא אשה רוחצת מעל הגג והאשה טובת מראה מאד, בת שבע הוה קא חייפא רישא תותי חלתא, אתא שטן אידמי ליה כציפרתא, פתק ביה גירא, פתקה לחלתא, איגליה וחזייה. מיד וישלח דוד וידרש לאשה ויאמר הלוא זאת בת שבע בת אליעם אשת אוריה החתי וישלח דוד מלאכים ויקחה ותבוא אליו וישכב עמה והיא מתקדשת מטמאתה ותשב אל ביתה.. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, מחול לי על אותו עון, שלא יאמרו: הר שבכם צפור נדדתו.

12. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף נט עמוד א

דרש רבא: מאי דכתיב ובצלעי שמחו ונאספו... קרעו ולא דמו. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שאם היו מקרעים בשרי לא היה דמי שותת לארץ. ולא עוד, אלא אפילו בשעה שעוסקין בנגעים ואהלות אומרים לי: דוד, הבא על אשת איש מיתתו במה? - ואני אומר להם: מיתתו בחנק, ויש לו חלק לעולם הבא, אבל המלבין את פני חבריו ברבים - אין לו חלק לעולם הבא

13. תלמוד בבלי מסכת שבת דף נו עמוד א

דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו, שנאמר ואת עשרת חריצי החלב האלה תביא לשר האלף ואת אחיך תפקד לשלום ואת ערבתיך תקח. מאי ערבתיך? תני רב יוסף: דברים המעורבים בינו לבינה.

14. מלבי"ם שמואל ב פרק יא

ודעתו שבאמת הרבה אשמה רק ע"י ששב בתשובה הועבר חטאתו וקבל ענשו וטהר. אמנם עם ההשקפה הנכונה דעת חכמינו ז"ל מוכרחת, שאם היתה א"א איך לקחה אחר כך לאשה והלא היא אסורה לבועל, ואיך צם והתפלל שיחיה הבן הנולד שהוא ממזר, ואיך נתקבלה תשובתו והאשה האסורה לו מד"ת עומדת בביתו והר"ז כטובל ושרץ בידו, ואיך בחר ה' מזרע הנולד מהאשה הזאת שבט מושלים ויקרא שמו ידידיה וה' אהבו, מכ"ז מבואר נגלה שבת שבע לא נאסרה על דוד, כי היוצא למלחמה בעת ההיא היה כותב גט כריתות לאשתו, כי הרוגי חרב מלחמה קרוב הדבר שישארו נשותיהם עגונות וכבולות, כי לרוב יקברו החללים בחפזה מאין איש יכיר בפרצוף פנים מי הנהרג להעיד להשיא את אשתו בפרט בעת שיגבר אויב ויקבור את החללים, ולכן תקנו ב"ד של דוד שיכתבו גט לנשותיהן, או גט גמור או על תנאי, כי בשני הפנים האלה יצא דוד נקי מתלונת מהרי"א עליו, וכמו שנבאר הדבר בפ"י הכתובים כל פרט ופרט. כי אם העון הראשון שחטא בא"א, ספר הכתוב כי שלח דוד וידרוש לאשה, לדעת אם היא פנויה או א"א: ויאמר הלא זאת בת שבע בת אליעם אשת אוריה החתי. ומזה ידע שהיא פנויה, אם מצד שהיא אשת אוריה שהלך למלחמה וידע שהניח לה גט כדרכם בעת ההיא, ואם מצד שהיא בת אליעם שהיה בן אחיתופל הגילוני יועץ דוד, ובודאי הוא היה היועץ לתקן תקנה זאת שכל היוצא למלחמה יניח גט כריתות לאשתו, וא"כ אין ספק שהקפיד ע"ז בנכדו בל תשאר עגונה. וא"כ אם היה גט גמור היתה פנויה גמורה, וגם למפרשים שהיה גט על תנאי, בהכרח היה התנאי שאם לא ישוב בסוף ימי המלחמה לביתו תהיה מגורשת למפרע (שבאופן אחר לא היה אפשר להצילה מחשש עגונה), וא"כ בטח דוד שיטריד את אוריה בסוף ימי המלחמה באיזה שליחות באופן שלא ישוב לביתו כפי התנאי ותהיה פנויה למפרע, ועז"א: (ד) וישלח דוד מלאכים ויקחה ותבא אליו. שהמלאכים חקרו ע"ז, וכאשר ידעו שגרשה לקחה. וספר כי לא לבד שנזהר מא"א, כי גם נזהר מאיסור נדה, כי היא מתקדשת מטומאתה, וטבלה לנדתה:

15. דרשות הר"ן הדרוש הששי

והתשובה שאיננה מעולה כל כך, אמנם תספיק לכפר העונות הראשונים, אבל לא תוסיף זכות. ואמנם צריך בתשובה הזאת גם כן שתהיה גמורה, לא שיאמר האדם אבל חטאנו אשמנו בפיו ובשפתיו, ולא יפשפש במעשיו תמיד, אלא צריך לכל אדם לפשפש במעשיו תמיד, הן בעבירות שבין אדם למקום הן בעבירות שבין אדם לחבירו, ושיהיו עונותיו לנגד עיניו תמיד כמו שאמר משיח צדקנו (תהלים נא ה) כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד. עם היות [ש]אמרו רבותינו ז"ל (שבת נה ב) כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה, אף על פי כן מפני שהיתה לו קצת שגגה, היה שם חטאו נגדו תמיד, והיה דואג ומצטער עליהם כמו שאמר (תהלים לח יט) כי עוני אגיד אדאג מחטאתי, עם היות שלא חטא החטא הנראה, וכל האומר דוד חטא אינו אלא טועה.

ואמנם צריך ביאור למה שנכתב בפשט הכתובים (שמ"ב יא ב - יז) עון בת שבע, כאילו דוד חטא, שדרך הכתובים לכסות השגגות ולהעלימם כאמרם ז"ל (שבת צו ב) התורה כיסתה ואתה מגלה אותו, וכל שכן שהיה ראוי זה בדוד שהתפלל על זה כאמרם ז"ל ביומא (שם) שני פרנסים טובים היו לישראל, משה ודוד, משה אמר יכתב סורחני שנאמר (במדבר כ יב) יען לא האמנתם בי להקדישני, דוד אמר אל יכתב סורחני שנאמר (תהלים לב א) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה, ואם כן היאך הציע הכתוב ענין בת שבע ואוריה בענין שיראה שחטא חטא עצום.

אבל התשובה בזה, כי הגלוי והסתום בעינינו הם עיקרים גדולים לבעלי התשובה, וכמו שאמרו ז"ל (ע"ז ה א) אם חטא יחיד אומר לו כלך אצל יחיד. ולכן הציע הכתוב זה כאלו חטא חטא גדול ועצום, שאותו

המעט לדוד שמורים בו רבותינו ז"ל שחטא, היה נחשב לו כמו שיהיה נחשב לאדם אחר שחטא כל מה שיורה עליו פשט הכתוב, והודיע הכתוב, כי גם כשיחטא אדם חטא עצום, שיתכפר לו, כמו שנתכפר זה העון לדוד, עם היותו נראה עצום מפשטי הכתובים. ושהיה יותר ראוי דוד ליענש כפי גודל צדקו, שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו כחוט השערה (ב"ק נ א), כמו שראינו בענין משה רבינו ע"ה יען לא האמתם בי, ובאו רבותינו ז"ל והזהירונו כפי קבלתם האמיתית שדוד לא חטא החטא שיורו עליו פשטי הכתובים. ומזה נלמד דברים רבי התועלת גם כן, שצריך לבעל תשובה לשום חטאיו נגד עיניו תמיד, שהרי אנו רואים דוד שלא חטא על דרך האמת, ואף על פי כן היה אומר וחטאתי נגדי תמיד, לכן כל אדם ראוי שיתבונן בענינו בשעות ידועות, וידקדק אחרי פרטי כל מעשיו, כדי שישוב אל ה' בתשובה שלמה.

16. רמב"ם הלכות תשובה פרק ז הלכות ג-ד

אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה כגון זנות וגזל וגניבה, אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההתול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן מן הכל צריך לחזור בתשובה, ואלו העונות קשים מאותן שיש בהן מעשה שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם, וכן הוא אומר יעזוב רשע וגו'.

ואל ידמה אדם בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העונות והחטאות שעשה, אין הדבר כן אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם, ולא עוד אלא ששכרו הרבה שהרי טעם טעם החטא ופירש ממנו וכבש יצרו, אמרו חכמים מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו, כלומר מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם מפני שהן כובשים יצרם יותר מהם.

17. בן יהוידע יומא דף סו עמוד ב

כי באמת דוד הע"ה לא היה צידו חטא
א"א דמגורשת היסה ורחויה אליו והיתה טהורה שפצלה,
וגם הבחנה שלשה חדשים הוה וא"כ חטא כחן עון כלל.
ומה שנחשב לו עון בשביל שאכלה פגם שהביאה בסתר
ולא בגלוי דנראה לעיני הרואין כאלו היא א"א ולקחה
בסתור והיה צדק חלול השם ועון זה שייך אללו דוקא אבל
לגבי צדק שצדק עלמה ליתיה כלל:

18. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיד עמוד א

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו - חייב מיתה, שנאמר כל משנאי אהבו מות אל תקרי משנאי אלא משנאי.

19. רש"י מסכת שבת דף קיד עמוד א

חייב מיתה - שצריך להיות חשוב והגון לכבוד תורתו.

20. בן יהוידע שם

נקיט חייב מיתה על צד ההפלגה כמ"ש דוד הע"ה חי' ה' כי בן מות האיש הזה או הכונה ר"ל אפשר שיבא לידי חיוב מיתה אם יזדמן שיצא חילול השם הרבה מדבר זה, וא"כ החיוב הוא על חילול השם דכפרה שלו תלויה במיתה..

21. רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה הלכה יא

ויש דברים אחרים שהן בכלל חילול השם, והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות דברים שהבריות מרננים אחריו בשבילים, ואף על פי שאינן עבירות הרי זה חילול את השם ט כגון שלקח ואינו נותן דמי המקח לאלתר, והוא שיש לו ונמצאו המוכרים תובעין והוא מקיפן, או שירבה בשחוק או באכילה ושתייה אצל עמי הארץ וביניהן, או שדבורו עם הבריות אינו בנחת ואינו מקבלן בסבר פנים יפות אלא בעל קטטה וכעס, וכיוצא בדברים האלו הכל לפי גדלו של חכם צריך שידקדק על עצמו ויעשה לפנים משורת הדין, וכן אם דקדק החכם על עצמו והיה דבורו בנחת עם הבריות ודעתו מעורבת עמהם ומקבלם בסבר פנים יפות ונעלב מהם ואינו עולבם, מכבד להן ואפילו למקילין לו, ונושא ונותן באמונה, ולא ירבה באריחות עמי הארץ וישיבתן, ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה עטוף בציצית מוכתר בתפילין ועושה בכל מעשיו לפנים משורת הדין, והוא שלא יתרחק הרבה ולא ישתומם, עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאווים למעשיו הרי זה קידש את ה' ועליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר ברך אתפאר.

22. דעת תורה בראשית עמ' רכו

ובמדרש (בר"ר פה, ט) אמר ר' יוחנן בקש לעבור וזימן לו הקב"ה מלאך שהוא ממונה על התאוה אמר לו יהודה היכן אתה הולך מהיכן מלכים עומדים מהיכן גדולים עומדים, ויט אליה אל הדרך, בע"כ שלא בטובתו. ואגיד לכם בזה הענין מה שקבלתי מרבותי, כי לו לא בא הענין בדרך זה, לא היה אפשר בשום אופן ליצא מה שיצא, כאן הוא סוד של מלכות מלך המשיח, שמוכרח להיות דוקא באיתכסיא ובטמירי טמירין, בבחינת ליבא לפומא לא גליא, למען לא יודע לשום חי, ובעיקר לא יתודע "אלי", והקב"ה אשר לו לבדו נתכנו העלילות, לו העצה ולו החכמה, הוא ית' סבב הכל דוקא באופן זה כדי שלא יעלה על דעת שום בר דעת, כי הולך ונצמח כאן מלכות המשיח, כי אם בסתר ובצל ילין. ודי בזה.

23. תלמוד בבלי מסכת תענית דף ח עמוד ב

ואמר רבי יצחק: אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין, שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמיק. תנא דבי רבי ישמעאל: אין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין שולטת בו, שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמיק.

24. מדרש תנחומא (ורשא) פרשת כי תשא

הלוחות ראשונות על שנתנו בפומבי לפיכך שלטה בהם עין הרע ונשתברו וכאן א"ל הקדוש ברוך הוא אין לך יפה מן הצניעות שנאמר (מיכה ו) ומה ה' דורש ממך כי אם עשה משפט ואהבת חסד והצנע לכת.

25. תורת משה לבעל חתם סופר בחוקותי

אם בחוקתי צמדש ילקוט איתא חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך אומר דוד רצ"ע בכל יום ויום סייתי וחסד ואומר למקום פלוני אני הולך לציט דירה פלוני אני הולך והיו רגלי מציאות אותי לנתי כנסיות ולנתי מדרכות הס"ד ואשיבה רגלי אל עדותיך עכ"ל והוא טענה למה חסד בכל יום ויום ואומר כך י"ל לפי מה דאיתא דאם חוליס לעשות מלוא או דבר עוב לא יאמר קדעתו לעשות אותו הגם שנחנה צפירות שיהא צלי כדר וצלי הסכמה ולא יכשל ח"ו צעון כדריס מ"ע פלוני יכה ד מחגרים צו ועושים כל עולקי להמכע אותו מעשיית המלוא או דבר עוב צביעולים פונים והנה חורחו על דוד המלך היתה חציצה מאלו לפני הקצ"ה כמו שאמר לו הקצ"ה חציב עלי יום אחד שאחה עוסק בחורה מאלף עולות טעתיד להקריב שלמה בכך (סצח דף ל' ע"ה) והיו מחגרים צו המטעינים למוכנו מליך לצהמ"ד לכן התחכם צחצולה והי' חוסד ואומר בכל יום פעם למקום פלוני אני הולך פעם לציט דירה פלונית ומכ"ש אם הים אומר לנתי טרעיות לטחוק אז לא מחתמים ומחגרים צו לצטלו ע"י ציעולים וענינים טונים ועי"ז קבל לו להיוה הולך לנתי מדרכות וק"ל (מש"ע):

26. תלמוד בבלי מסכת שבת דף ל עמוד א

דאמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא אדעה מה חדל אני, אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, הודיעני ה' קצי! אמר לו: גזרה היא מלפני שאין מודיעין קצו של בשר ודם. ומדת ימי מה היא? - גזרה היא מלפני שאין מודיעין מדת ימיו של אדם. ואדעה מה חדל אני - אמר לו: בשבת תמות. - אמות באחד בשבת! - אמר לו: כבר הגיע מלכות שלמה בנך, ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא. - אמות בערב שבת! - אמר לו: כי טוב יום בחצריך מאלף. טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח.

27. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיט עמוד ב

דרש רב עזירא, זימנין אמר ליה משמיה דרב, וזימנין אמר ליה משמיה דרב (אשי) + מסורת הש"ס: [אסי+] מאי דכתיב ויגדל הילד ויגמל - עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים ביום שיגמל חסדו לזרעו של יצחק. לאחר שאוכלין ושותין נותנין לו לאברהם אבינו כוס של ברכה לברך, ואומר להן: איני מברך, שיצא ממני ישמעאל. אומר לו ליצחק: טול וברך! אומר להן: איני מברך, שיצא ממני עשו. אומר לו ליעקב: טול וברך! אומר להם: איני מברך, שנשאתי שתי אחיות בחייהן, שעתידה תורה לאוסרן עלי. אומר לו למשה: טול וברך, אומר להם: איני מברך, שלא זכיתי ליכנס לארץ ישראל לא בחיי ולא במותי. אומר לו ליהושע, טול וברך! אומר להן: איני מברך, שלא זכיתי לבן, דכתיב: יהושע בן נון בן יהושע בנו. אומר לו לדוד: טול וברך: אומר להן: איני מברך, ולי נאה לברך, שנאמר כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא.

28. מהרש"א חידושי אגדות מסכת פסחים דף קיט עמוד ב

ואמר לאחר שאוכלין ושותים באותה סעודה כשבאין לברך ברכת המזון נותנין לאברהם כוס של ברכה כו' הוא מבואר לפי הדין שהגדול מברך והאבות וגם משה שנתנה תורה על ידו גם יהושע כשעל ידו נכנסו לארץ ישראל הם כולם גדולים מדוד אלא שכ"א מהם נתן סיבה המניעה ממנו מלברך וכלפי מ"ש בפ"ג שאכלו שצריך להזכיר בברכת המזון ברית ותורה וארץ ומלכות בית דוד בב"י והטעם מפורש שם ועוד אמרו שם משה תיקן להם ברכת הזן בשעה שירד להם המן יהושע תיקן להם ברכת הארץ כשנכנסו לארץ דוד תיקן להם על ישראל עמך ועל ירושלים ושלמה תיקן על הבית הגדול והקדוש ולזה אמר אברהם שאמר איני מברך שיצא ממני ישמעאל וכן יצחק שיצא ממנו עשו ולא יכול לומר ברית שהוא בריתך שחתמת בבשרנו שהיא המילה שאין זוכים במילה דכתיב בפרשת מילה ואת בריתי אקים את יצחק ואמרינן כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק למעט את זרע עשו ואמר שיעקב אמר שנשאתי ב' אחיות שהוא דבר שעתידה תורה לאסור ואיני יכול לומר תורה דהיינו על תורתך שלמדתנו ומשה שאמר שלא זכיתי ליכנס לארץ ואיני יכול לומר על ארץ חמדה גו' דמ"ה קאמר שלא תיקן אלא ברכת הזן ולא ברכת הארץ ויהושע שתקן ברכת הארץ שזכה ליכנס בה אך כיון שלא זכה לבן כמו שזכה דוד לבנות ירושלים ושלמה בנו בנה בית המקדש וע"כ אמר שלא יכול יהושע לומר על ירושלים כו' ועל הבית הגדול כו' אבל דוד שזכה שהוא בנה ירושלים ובנו בנה בית המקדש שע"ז תקנו ברכת ב"י וע"כ אמר לי שזכיתי לכל הני מילי נאה לברך שנאמר כוס ישועות אשא גו' לעיל מיניה כתיב מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי ר"ל דבכל אחד מן הראשונים חסר בו מכל תגמוליו שהם ברית ותורה וארץ ומלכות בית דוד בב"י אבל עלי כל תגמוליו שיש לי ברית ותורה וארץ ומלכות בב"י וע"כ נאה לי כוס ישועות גו' שהוא כוס של ברכה שאשא אותו ובשם ה' אקרא בברכת הזימון כמ"ש בר"פ שלשה שאכלו ברכת הזימון מנלן דכתיב כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו